

אפריקה והשואה: היבטים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים

קורס שנתי

תואר ראשון

ד"ר רוני מיקל-אריאלי

בניין 72, חדר 351, ronim@post.bgu.ac.il

ימי שלישי בין 12-13, בתיאום מראש

תקציר של מהות הקורס ומטרותיו:

במהלך מלחמת העולם השנייה יבשת אפריקה נשלטה על ידי מעצמות קולוניאליות שונות. ברחבי אפריקה הצפונית ייבאו הכוחות הקולוניאליים האיטלקיים, הגרמנים והצרפתים (וישי) את מדיניות הרדיפה הנאצית שהובילה לשואת יהודי צפון אפריקה; מדינות באפריקה הדרומית והמערבית, וביניהן רודזיה, קונגו ודרום אפריקה, הפכו למקום מפלט עבור פליטים יהודים שנמלטו מאירופה, בעוד שמדינות כמו קניה ומאוריציוס שימשו יעד לכליאתם. אם כן, במהלך המלחמה, וביתר שאת בתקופה שלאחר המלחמה, נוצרו חיבורים בין הקולוניאליזם באפריקה בתולדות רצח העם היהודי, ואלה תרמו לעיצוב תהליכי דה-קולוניזציה ביבשת. תהליכים אלה הולידו קשרים בין השואה לאירועי רצח עם ואלימות המונית באפריקה. מטרת הקורס היא לחשוף את הסטודנטים לתהליכים הסוציולוגיים, התרבותיים והפוליטיים המחברים בין יבשת אפריקה לבין ההיסטוריה של השואה, השלכותיה וזכרה.

ידע קודם מקורסים המהווים בסיס לנלמד בקורס זה:

לא רלוונטי

כיצד הקורס משרת קורסים עתידיים:

הקורס מהווה קורס אזורי בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה ומשרת קורסים עתידיים העוסקים בחקר שואה ורצח עם, חקר אפריקה ובתחומי המזרח תיכון כמו גם ביישוב סכסוכים אתניים

תיאור הכישרים והמיומנויות אותם ירכשו הסטודנטים/יות במהלך הקורס:

במהלך הקורס קורס זה יחשפו הסטודנטים/יות לקשרים הסוציולוגיים, התרבותיים והפוליטיים שבין יבשת אפריקה להיסטוריה של השואה, השלכותיה וזכרה כמו גם לפוטנציאל הגלום

בהצטלבויות וקשרים אלה בתהליכי הנצחה, פיוס וחינוך בחברות שונות ביבשת האפריקה בימינו. הקורס יכלול למידה של תיאוריות ומודלים לניתוח ובחינה של אלימות המונית ורצח עם, פיתוח מיומנויות חשיבת ביקורתית, ניתוח עדויות ועמידה מול קהל.

אופן ההוראה:

פרונטלי

מטלות הקורס:

- מטלת אמצע (30%) - הגשה בסוף סמסטר א' המטלה בוחנת יכולת ניתוח ביקורתית של עדויות / ראיונות נרטיביים

- פרזנטציה (10%) - שני השיעורים האחרונים של סמסטר ב' יוקדשו לפרזנטציות של הסטודנטיות והסטודנטים

- פרזנטציה תתמקד בספר לבחירת הסטודנטים מתוך רשימת ספרות שהמרצה תכין, תערך כ-10 דקות ותכלול מצגת שתועבר על ידי הסטודנטים

- בחינת בית (60%)

פרטי המפגשים:

סמטר א':

***לאורך כל הסמטר הראשון נעסוק במקורות ראשוניים נבחרים מתוך ספר המקורות –

Boum, Aomar and Abrevaya Stein, Sarah, eds. *Wartime North Africa: A Documentary History, 1934-1950*, (Stanford: Stanford University Press, 2022).

5/11/24 .1

שיעור מבוא – אפריקה והשואה בין היסטוריה לזיכרון

חובה:

Kissi, E. (2019). "Africans and Nazism," in: *Africans and the Holocaust: Perceptions and Responses of Colonized and Sovereign Peoples*. Routledge.

Omer Bartov. (2018). "Recentring the Holocaust (Again)," in: Aomar Boum and Sarah Abrevaya Stein (eds.) *The Holocaust and North Africa*, (207-213).

Stanford: Stanford University Press.

12/11/24 .2

קולוניאליזם גרמני, תורת הגזע והשואה - התפתחות האאוגניקה בדרום-מערב אפריקה

צפייה בסרט:

Racism: A History part 2 (BBC)

<https://www.youtube.com/watch?v=8hNiuzX2u3E>

חובה:

חנה ארנדט. (2010). "גזע ובירוקרטיה," יסודות הטוטליטריות, (297-346). הוצאת הקיבוץ

המאוחד.

רשות:

Steven Robins, "The Boomerang," in: *Letters of Stone: From Nazi Germany to South Africa*, pp. 123-132, (Penguin books, 2016).

19/11/24 .3

יהודי צפון אפריקה בתקופת השואה: בין איטליה הפשיסטית למשטר וישי הצרפתי

חובה:

Aomar Boum and Sarah Abrevaya Stein. (2018). *Introduction to The Holocaust and North Africa*, (1-16). Stanford: Stanford University Press.

דן מכמן, "האם גורל יהודי צפון אפריקה בימי מלחמת העולם השנייה הוא חלק מ"השואה"?", בתוך, שואה ואנטישמיות במחקר ובשיח הציבורי - ספר יובל לדינה פורת ע' 71-94.

26/11/24 .4

יהודי צפון אפריקה בזמן השואה: המקרה של לוב

צפייה בסרט: סרט: שאלה של זמן: מטריפולי לברגן-בלזן, הסיפור שלא סופר על יהודי צפון אפריקה תחת עול הנאצים

<https://he-movie-discovery-com.ezproxy.bgu.ac.il/movie/qot-tripoli-bergen-belzen-he/932>

03/12/24 .5

המקרה של לוב - המשך

חובה:

שלמה אברמוביץ'. (2020). היומן הגנוז ממחנה הריכוז ג'אדו: סיפורה של שואה נעלמה בלוב, הוצאת ידיעות ספרים. קטעים נבחרים 21-46; 53-65.

רשות:

Nava T. Barazani. (2021). "Hide-and-Seek: The Tale of Three Girls in the Giado Concentration Camp in Libya (1942-1943)," in: No Small Matter: Features of Jewish Childhood. Edited by: Anat Helman, Oxford University Press.

10/12/24 .6

לחיות תחת הכיבוש הנאצי באפריקה- המקרה של יהדות תוניסיה

חובה:

Silverman, Julian. "Jewish Communities in Tunisia during WWII: Impacts of Intergenerational Trauma on Coexistence," International Journal of Diversity in Organization, Communities & Nations, 9 (6): 2010, 201-209.

Peterson Terrence. "The 'Jewish Question' and the 'Italian Peril': Vichy, Italy, and the Jews of Tunisia, 1940–2." Journal of Contemporary History. 2015;50(2):234-258.

רשות:

Mark W. Willis. "Not liberation, but destruction: war damage in Tunisia in the Second World War, 1942–43," The Journal of North African Studies 20(2): 2015, 187-203.

17/12/24 .7

יהודי צפון אפריקה בתקופת השואה: המקרה של מרוקו

חובה:

Mohammed Kenbib. (2014). "Moroccan Jews and the Vichy regime, 1940–42," The Journal of North African Studies, 19:4, 540-553.

Susan Gilson Miller. "Filling a historical parenthesis: an introduction to 'Morocco from World War II to Independence'," *The Journal of North African Studies* 19(4): 2014, 461-474.

24/12/24 .8

פליטים יהודים באפריקה – המקרה של הגירוש למאוריציוס
חובה:

Mikel Arieli, R. (2022). "The Jewish Question in the British Colonial Imagination: The Case of the Deportation to Mauritius (1940–1945)," *Jewish Social Studies* רוברט פולפוט. (15 באוגוסט, 2020). "אבודים במאוריציוס, זמן ישראל".
<https://www.zman.co.il/137378/>

רשות:

Ronit Frenkel & Kirk B. Sides (2016) *Exile in Mauritius: colonial violence and Indian Ocean archives*, *Critical Arts*, 30:2, 282-294,
DOI: 10.1080/02560046.2016.1187793

31/12/24 .9

מגרמניה לקייפטאון- פליטים יהודים באפריקה שמדרום לסהרה
חובה:

Bradlow, Edna. 'The German Jewish Experience in Cape Town from 1936 to the Present Day'. *Kleio* 26, no. 1 (1 January 1994): 86–67.

Robins, Steven. 'In the Shadows of the Shoah and Apartheid: Recovering Traces of "Difficult Pasts" of German-Jewish Refugees in South Africa'. *Quest. Issues in Contemporary Jewish History* 19 (2021): 46–83.

7/1/25 .10

פליטים יהודים באפריקה- המקרה של קניה
חובה:

Jutta Vinzent. (2020). "The British Internment of Refugees from Nazi Germany in Kenya during World War II," in: Steinberg, S., & Grenville, A. (eds.). *Refugees from Nazi-occupied Europe in British Overseas Territories*. (159-182). Brill Rodopi.

רשות:

Natalie Eppelsheimer. (2019). "Safe Haven in Kenya: First-Person Accounts," in: *Roads Less Traveled*, pp. 85-120. Peter Lang.

14/1/25 .11

סיור לימודי-בית העדות, ניר גלים

21/1/25 .12

להיות אפריקאי בגרמניה הנאצית

חובה:

Kesting, Robert (2002). "The Black Experience During the Holocaust". In Peck, Abraham J.; Berenbaum, Michael (eds.). *The Holocaust and History: the Known, the Unknown, the Disputed, and the Reexamined*. Indiana University Press. pp. 358–65.

Lusane, Clarence (2003). *Hitler's Black Victims: The Historical Experiences of European Blacks, Africans and African Americans During the Nazi Era*. New York: Routledge.

28/1/25 .13

שיעור אחרון לסמסטר א' - הכנה למטלת אמצע

סמסטר ב':

18/3/25 .14

הדרת המזרחים מזיכרון השואה בישראל- מהמעברות, דרך הסכם השילומים ומשפט אייכמן
חובה:

חנה יבלונקה (2008). הרחק מהמסילה: המזרחים והשואה, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון.
קטעים נבחרים.

Batya Shimony (2011) On "Holocaust Envy" in Mizrahi Literature, *Dapim: Studies on the Holocaust*, 25:1, 239-271,
DOI: 10.1080/23256249.2011.10744411

25/3/25 .15

הדרת המזרחים מזיכרון השואה בישראל- המשך

צפייה ב"זגורי אימפריה" פרק 1 עונה שנייה

http://www.xoox.co.il/clip/show_media.php?id&eq:2083

1/4/25 .16

רפאל למקין ואמנת האו"ם למניעה והענשה של פשעי רצח עם

חובה:

Dan Stone. "Raphael Lemkin on the Holocaust," In: Dominik J. Schaller & Jurgen Zimmerer (Eds.) *The Origins of Genocide: Raphael Lemkin as a historian of mass violence*. (95-106). London & New York: Routledge.

רז סגל, "ג'נוסייד: אלימות המונית בעולם המודרני", זמנים 138, עמ' 4-15.

רשות:

Dirk Moses. (2010). "Raphael Lemkin, Culture, and the Concept of Genocide," in: Donald Bloxham and Dirk Moses (Eds.) *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. (19-41). Oxford University Press.

8/4/25 .17

שיעור מקוון – זיכרון השואה בעידן הדה-קולוניזציה

חובה:

Charles S. Maier. "Consigning the Twentieth Century to History: Alternative Narratives for the Modern Era." *American Historical Review* 165, 3 (2000): 807-830.

Dominik J Schaller. (2009). "Raphael Lemkin's view of European colonial rule in Africa: between condemnation and admiration." In: Dominik J. Schaller & Jurgen Zimmerer (Eds.) *The Origins of Genocide: Raphael Lemkin as a historian of mass violence*. (87-94). London & New York: Routledge.

רשות:

W. E. B. Du Bois, "The Negro and the Warsaw Ghetto", *Jewish Life* Vol. 6 (May 1952) pp. 14-15.

Juergen Zimmerer, "Colonialism and the Holocaust – Towards an archeology of genocide", *Development Dialouge* no 50, December 2008, pp. 95-124.

22/4/25 .18

זיכרון השואה ומאבקים לשחרור לאומי באפריקה: המקרה של המאבק נגד האפרטהייד

בדרום אפריקה

חובה:

Michael Rothberg. (2009). "Introduction: Theorizing Multidirectional Memory in a Transnational Age," in: *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization*, (1-29). Stanford: Stanford University Press.

אלשך, יהונתן. "אפרטהייד כפשע נגד האנושות." זמנים 138 (2018): 116-131.

רשות:

רוני מיקל אריאלי. "לקרוא את יומנה של אנה פרנק ברובן-איילנד: אמפתיה, ניכוס והזדהות במאבק באפרטהייד," בתוך: אמפתיה בהיסטוריה, בחברה ובתרבות, ירושלים: הוצאת מאגנס

29/4/25 .19

בין פיוס להנצחה - רצח העם ברואנדה

חובה:

Mahmood Mamdani. (2001). "Introduction: Thinking about Genocide," in: *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*, 3-18, Princeton University Press.

בנימין נויברגר, (2003). "רואנדה 1994 – רצח עם לכל דבר," היסטוריה, 12: 33-56.

רשות:

סיגל הורוביץ. "החיים אחרי רצח עם: המשגת הפיוס ברואנדה בעזרת סיפורי חיים," זמנים 2017: 132-143.

6/5/25 .20

זוועות קונגו והשוואה

חובה:

Mul, Sarah De. 'The Holocaust as a Paradigm for the Congo Atrocities: Adam Hochschild's King Leopold's Ghost'. *Criticism* 53, no. 4 (2011): 587–606.

רשות:

Wassel, Adam M. "Perpetrator Parables: Simon Wiesenthal's *The Sunflower* and Joseph Conrad's *Heart of Darkness*." *CEA Critic*, vol. 76 no. 3, 2014, p. 232-238. Project MUSE, doi:10.1353/cea.2014.0024.

13/5/25 .21

מלחמת ביאפרה – בין שואה לרצח עם

חובה:

Lasse Heerten and A. Dirk Moses, "The Nigeria-Biafra war: postcolonial conflict and the question of genocide", *Journal of Genocide Research*, 16:2-3 (2014), pp. 172-6.

מיכל גבעוני, "למי אכפת [מה לעשות?], תגובות בישראל על אסון ביאפרה", תיאוריה וביקורת 23 (2003), 66-78.

רשות:

Back, Irit. 'From Biafra to Darfur: The African and Global Discourse on the Holocaust'. *Moreshet; Journal for the Study of the Holocaust and Antisemitism* 18 (2021): 216–40.

20/5/25 .22

רצח העם בדרכי זיכרון השואה במאבק של מבקשי המקלט מדרפור בישראל בשנות ה-2000

אירית בק, "ממאבקי קיום לפשעים נגד האנושות: המקרה של דארפור", בתוך יאיר אורון ויצחק לובלסקי (עורכים), ג'נוסייד- בין גזענות לג'נוסייד בעת המודרנית (תל אביב: מכון רוט והוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 2010), 103-122.

רוני מיקל-אריאלי. "מבקשי המקלט האפריקאים בישראל: שש סוגות שיח בפולמוס אחד", הגירה 6: 2016, 113-134.

27/5/25 .23

מה בין רצח עם ההררו והנאמה לשואת יהודי אירופה ?
חובה:

Zimmerer, J. (2005). "The birth of the Ostalnd out of the spirit of colonialism: a postcolonial perspective on the Nazi policy of conquest and exterminationn", *Patterns of Prejudice* 39(2): pp. 197-219.

רשות:

Reinhart Kössler. "From Genocide to Holocaust? Structural Parallels and Discursive Continuities," *Africa Spectrum*. Vol. 40, No. 2 (2005), pp. 309-317.
Zimmerer J. (2008) *Colonial Genocide: The Herero and Nama War (1904–8) in German South West Africa and Its Significance*. In: Stone D. (eds) *The Historiography of Genocide*. Palgrave Macmillan, London.
https://doi.org/10.1057/9780230297784_13

3/6/25 .24

הנצחת השואה ורצח עם באפריקה: הרצאת אורחת של גב' טלי נייטס

חובה:

Tali Nates. "But, apartheid was also genocide ... What about our suffering?" *Teaching the Holocaust in South Africa – opportunities and challenges*, *Intercultural Education* 21(S1): 2010, PP. 17-26.

Antweiler, Katrin. "The Coloniality of Holocaust Memorialization in Post-Apartheid South Africa." *International Affairs* 98, no. 1 (2022): 263–80.

רשות:

Gilbert, S. (2016). *Remembering the Racial State: Holocaust Memory in Post-Apartheid South Africa*. In J. S. Eder, P. Gassert, & A. Steinweis (Eds.) *Holocaust Memory in a Globalizing World* (pp. 199-214). Wallstein Verlag.

10/6/25 .25

פרזנטציות

17/6/25 .26

פרזנטציות

24/6/25 .27

הכנה לבחינה + סיכום

רשימות קריאה:

ראו בפירוט השיעורים